

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

"งานด้านการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรมนั้น คืองานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและจิตใจ ซึ่งเป็นทั้งต้นเหตุ องค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่น ๆ ทั้งหมด และปัจจัยที่จะช่วยให้เรารักษา และดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป..."

(พระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช)

ความเจริญทางวิทยาศาสตร์นานาประการในปัจจุบัน ได้ก้าวรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว เป็นผลทำให้ระเบียบของสังคมอันสืบเนื่องมาแต่เดิม ต้องเคลื่อนที่และเปลี่ยนแปลงไปด้วย ความเจริญก้าวหน้าของโลกยังมีมากเพียงใด ความสำคัญของวัฒนธรรมก็ติดตามมาเพียงนั้น ด้วยเหตุนี้องค์การสหประชาชาติในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา พบว่าแนวทางการพัฒนาประเทศทั่วโลก ต่างไม่มีความสมดุลกันระหว่างองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมคือ ด้านจิตใจกับด้านวัตถุ องค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) จึงได้มีมติที่ 41/187 ในคราวประชุมสมัชชาใหญ่ในหมู่สหประชาชาติ เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2529 ประกาศให้ พ.ศ.2531 ถึง พ.ศ.2540 เป็น "ทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรม" (World Decade For Cultural Development) โดยมีเป้าหมายหลักในการนำวัฒนธรรมเข้าสู่ระบบการพัฒนา

จากแนวทางดังกล่าวนี้ รัฐบาลซึ่งมีนายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย ได้ให้ความสำคัญของการนำ "วัฒนธรรม" เข้าสู่ระบบการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และการเมืองของประเทศ โดยแถลงนโยบายต่อรัฐสภาด้านวัฒนธรรม เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2535 ว่า "ให้เร่งอบรมปลูกฝังให้ประชาชนมีจิตสำนึกถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมและประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข ปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชน

ในด้านคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เป็นประโยชน์ส่วนรวม โดยเน้นความร่วมมืออย่างจริงจังและใกล้ชิดของสถาบันการศึกษา ศาสนา สังคมและครอบครัว"

ด้วยนโยบายดังกล่าว ในปี พ.ศ.2536 กระทรวงศึกษาธิการซึ่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายปราโมทย์ สุขุม) ประธานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงดำริให้มีการรณรงค์วัฒนธรรมไทย และร่วมกันอนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ เพราะการรักษาวัฒนธรรม คือ การรักษาชาติ และได้นำเรื่องปีรณรงค์วัฒนธรรมไทยเสนอคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2536 รัฐบาลได้มีมติเห็นชอบประกาศให้ปี 2537 เป็น "ปีรณรงค์เพื่อวัฒนธรรมไทย" และเนื่องจากงานวัฒนธรรมมีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ บังเกิดผลดีมีประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมอย่างชัดเจน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เสนอคณะรัฐมนตรี ขออนุมัติขยายโครงการปีรณรงค์วัฒนธรรมไทยไปจนถึง พ.ศ.2540 ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2537 ให้ขยายโครงการปีรณรงค์วัฒนธรรมไทยเป็นโครงการสืบสานวัฒนธรรมไทยโดยให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องในระหว่างปี พ.ศ. 2538-2540 (แผนแม่บทโครงการสืบสานวัฒนธรรมไทย พ.ศ. 2538-2540)

วัฒนธรรมเป็นสมบัติอันชอบธรรมของมนุษย์ในสังคม มนุษย์เป็นเจ้าของเพราะมนุษย์สร้าง ถ่ายทอดและถือปฏิบัติร่วมกันมา วัฒนธรรมเริ่มที่ใจและถ่ายทอดให้รู้เห็นด้วยการอาศัยพฤติกรรมของมนุษย์เอง พฤติกรรมทางกาย ทางวาจา ซึ่งมนุษย์ในสังคมยอมรับปฏิบัติกัน นอกจากวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจ และเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิตแล้ว ยังเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้และศิลปวิทยาการด้านต่าง ๆ มนุษย์เท่านั้นสามารถสร้างสรรค์และธำรงรักษาวัฒนธรรม ดังที่พระยาอนุมานราชชนได้กล่าวว่า "วัฒนธรรมมีลักษณะเช่นเดียวกับเจ้าของผู้สร้างวัฒนธรรมนั้น คือ จะมีสภาพสูงหรือต่ำ เจริญหรือเสื่อมก็แล้วแต่ผู้สร้าง ถ้าคนในสังคมมีสติปัญญาและจิตใจสูงหรืองาม วัฒนธรรมของสังคมก็สูงหรืองามตาม ถ้าต่ำก็ต่ำตาม (พระยาอนุมานราชชน, 2516) เดโช สวานานนท์ (2520) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรม สรุปว่ามรดกทางวัฒนธรรมซึ่งบรรพบุรุษชนชาติไทยได้สร้างสมเอาไว้เป็นสมบัติ เพื่อธำรงความเป็นชาติและความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองมีอยู่มากมาย สิ่งที่เกี่ยวข้องกันทุกทางวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเป็นชาติ การรักษาและการสืบทอดความเป็นชาติเอาไว้ ชาติที่ไม่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเป็นชาติไปไม่ได้อย่างแท้จริง หัวใจและวิญญาณของบ้านเมืองที่แท้คือวัฒนธรรมของบ้านเมืองนั้น

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ดังนี้คือ วัฒนธรรมสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติ วัฒนธรรมช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชน มีส่วนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาสังคมและพัฒนาประเทศชาติ วัฒนธรรมสร้างสันติสุขในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนในชาติและระหว่างประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2536).

จะเห็นได้ว่าชนชาติไทยเป็นชาติที่เจริญรุ่งเรืองมีวัฒนธรรมที่เป็นของตนเองมาแล้วในอดีตกาลอันยาวนานจนถึงปัจจุบัน การที่วัฒนธรรมมั่นคงมาถึงทุกวันนี้ก็เพราะประชาชนชาวไทยรับของใหม่ประสมประสาน ชัดเกลาทางวัฒนธรรม และถ่ายทอดให้คนรุ่นหลัง

เมื่อวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและหากการเปลี่ยนแปลงนั้นรวดเร็วเกินไปก็จะเปลี่ยนลักษณะของวัฒนธรรมนั้น ๆ ให้หมดเอกลักษณ์ของตนเอง ความสำคัญของสัญลักษณ์ของตนเองและส่วนรวมจะเปลี่ยนไปมากขึ้น จนในที่สุดจะไม่มีสิ่งใดเหลือไว้แสดงลักษณะของวัฒนธรรมเดิมของตนเองต่อไปอีก ฉะนั้น การมีหลักในการเปลี่ยนแปลงจะช่วยให้วัฒนธรรมมีความเจริญงอกงามขึ้น สังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งในทางวัตถุและจิตใจ จึงควรได้มีการถ่ายทอดปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้แก่คนในประเทศ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและหวงแหนในวัฒนธรรมของตนให้มากขึ้น

การที่จะให้คนในชาติมีความรู้ และความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรม ต้องอาศัยการศึกษาเป็นมาตรการในการอนุรักษ์และพัฒนาทั้งในและนอกระบบเพื่อที่จะรับวัฒนธรรมด้วยการจัดกิจกรรมที่มีส่วนร่วมในวัฒนธรรม เพื่อการดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีของชาติ เนื่องจากการศึกษาเป็นบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยโดยถ่ายทอดแก่เยาวชน ดังนั้น แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 7 จึงกำหนดแนวนโยบายในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้สามารถสร้างเสริมค่านิยมวัฒนธรรม และจริยธรรมของคนในสังคมให้ดียิ่งขึ้นรวมอยู่ด้วย คึกฤทธิ์ ปราโมช (2525) ได้กล่าวว่า "ความจริงเด็กไทยทุกวันนี้ไม่ได้สละทิ้งวัฒนธรรมไทยแต่อย่างใด ส่วนใหญ่ยังอยากรู้ อยากเห็น อยากเข้าใจ อยากปฏิบัติ ถ้าหากว่าแนะนำให้ถูกต้องหาโอกาสให้ได้เข้าถึงวัฒนธรรมเหล่านั้นแล้ว เด็กไทยทุกวันนี้ยังพร้อมที่จะรับวัฒนธรรมและแสดงออกได้อย่างดียิ่งในทุกทาง จึงไม่สมควรที่ทอดทิ้ง ยังมีทางทำได้อีกมาก"

กระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่จัดการศึกษาสำหรับเยาวชนก็ได้เห็นความสำคัญในการส่งเสริมและถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยให้แก่เยาวชนของชาติ จึงได้จัดให้มีการประชุมผู้เชี่ยวชาญหนังสือสำหรับเด็ก และแหล่งข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมแห่งเอเชียขึ้นในประเทศไทย ที่โรงแรมนิวมรินทร์ เมื่อวันที่ 6-10 กรกฎาคม พ.ศ. 2524 การประชุมนี้เป็นโครงการหนึ่งของกรรมการอาเซียน ซึ่งได้รับการยอมรับจากคณะกรรมการวัฒนธรรมและสนเทศเอเชีย (The Asean Committee on Culture and Information) ผลจากการประชุมได้กำหนดขอบเขตและแนวทางของวัฒนธรรมที่มีอยู่ในหนังสือสำหรับเด็กคือ 1) ชีวิตครอบครัว 2) อาชีพ 3) การละเล่น 4) เทศกาลพิธีการ 5) วรรณกรรมพื้นบ้าน

ด้วยเหตุที่มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้มีมาแต่ดั้งเดิมและแสดงออกถึงเอกลักษณ์อันดีงามของไทย เป็นสิ่งที่นักเรียนได้ประสบในชีวิตประจำวันในสังคม หากไม่พยายามปลูกฝังและชี้แนะให้เห็นคุณค่า สิ่งเหล่านี้ก็จะถูกสืมนั่นไป ดังจะเห็นได้ว่าการปฏิบัติต่อกันของสมาชิกในครอบครัวไทยซึ่งเคยมีความสัมพันธ์ทางใจต่อกันอย่างมากเริ่มเปลี่ยนแปลงไป การประกอบอาชีพมุ่งแต่อาชีพที่สามารถให้ผลตอบแทนเป็นเงินจำนวนสูงเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงความสุขจิต ความถูกต้อง และประโยชน์ของประเทศชาติ อาชีพที่มีมาแต่ดั้งเดิมของไทยจนถึงปัจจุบันที่ให้ประโยชน์แก่ประเทศชาติและที่ควรส่งเสริมยังมีอีกมาก ในเรื่องของเทศกาลและพิธีการบางอย่างถูกละเลยจนมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างไปจากเดิมมาก ทำให้ชนรุ่นหลังมองไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญที่จะสืบทอดต่อไป การละเล่นของเด็กไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศไทย ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่ให้คุณค่าด้านสังคมและคุณค่าด้านภาษา ช่วยเสริมสร้างทักษะด้านต่าง ๆ วรรณกรรมพื้นบ้านของไทย เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและยังให้คุณค่าด้านความรู้เป็นคติสอนใจมาจนทุกวันนี้ สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกันดำรงรักษาสืบเหล่านี้ไว้ เพราะปัจจุบันการรุกรานทางวัฒนธรรมอาจจะโดยจงใจหรือไม่จงใจเกิดขึ้นมากมายและตลอดเวลาด้วยเทคโนโลยีที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วในด้านการสื่อสาร การคมนาคม การติดต่อระหว่างกันและกัน แนวโน้มของวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์โลกต้องเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนอย่างรวดเร็ว รูปแบบมาตรฐานของพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ซึ่งจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อบ้านเมืองและสังคมต่อไป ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นสากลมากขึ้นทุกวัน นักเรียนได้เรียนรู้ รับรู้ และสัมผัสกับข้อมูลอันกระทบต่อการดำรงชีวิตของระบบการสื่อสารความรู้ อย่างใหม่ จากนอกโรงเรียนมากกว่าในโรงเรียนหลายเท่า

สังคมทุกวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจากสังคมเกษตรกรรม มาสู่สังคมอุตสาหกรรม ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่ การคมนาคมขนส่ง การสื่อสารมวลชน เป็นสิ่งที่ช่วยแพร่กระจายวัฒนธรรมและเกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรม ทั้งในลักษณะที่ดีและไม่ดี ทำให้ค่านิยมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในด้านไม่ดี ปัจจุบันพบว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่ปล่อยตามสบายให้อิสระเสรี ไม่มีการบังคับเข้มงวด ไม่มีการลงโทษ ไม่มีการชี้หน้าอะไรต่ออะไรชั่ว พ่อแม่กับลูกอยู่คนละทาง เพราะมีความสนใจความชอบคนละแบบไม่สนใจว่าลูกจะเลวอย่างไร มักคล้อยตามกันไปไม่คำนึงว่าจะขัดกับขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชาติ ขณะนี้พ่อแม่ในสังคมไทยอยู่ในสภาพที่กล่าวมาแล้วเป็นอย่างมาก พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นการนำไปสู่สังคมตัวใครตัวมัน มีใครยาวสาวได้สาวเอา เห็นแก่ตัว ช่มเหล่งรังแกกัน เบียดเบียนกัน ไร้วินัย เช่น นักเรียนอาชีวศึกษายกพวกตีกัน นักเรียนขายตัวเพื่อทดแทนคุณพ่อแม่ เด็กอายุ 12 ปี ขอดจดทะเบียนสมรส เป็นต้น

สภาพทางวัฒนธรรมไทยในสังคมปัจจุบัน เกิดความสับสนเป็นอย่างมากและดูเหมือนจะรุนแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ของเรา เป็นผลให้ค่านิยม ประเพณีเก่าแก่ที่มีคุณค่า มีความหมายต่อการดำรงชีวิตถูกลบเลือนหายไปจากความทรงจำของคนรุ่นใหม่ ซึ่งพอจะสรุปเหตุที่ทำให้เกิดสภาพปัญหาด้านวัฒนธรรมไทยอย่างกว้าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การยอมรับวัฒนธรรมต่างชาติโดยเจตนา จากอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติ ความเจริญทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนมาตรฐานการครองชีพของชาวตะวันตก เป็นเหตุผลที่ทำให้คนไทยส่วนหนึ่งเห็นว่าเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงความทันสมัยและยอมรับว่าวัฒนธรรมตะวันตกดีกว่าวัฒนธรรมไทย จึงเพียรพยายามที่จะติดตามแสวงหาและรับเข้าไว้เป็นแบบแผนของการดำรงชีวิตจนมีการเลียนแบบกันโดยไม่รู้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อการทำลายวัฒนธรรมไทย

2. การยอมรับวัฒนธรรมต่างชาติโดยไม่เจตนา ในขณะที่วัฒนธรรมต่างชาติเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต คนส่วนหนึ่งก็ยอมรับเอาวัฒนธรรมเหล่านั้นมาโดยไม่เจตนา ไม่รู้สึกตัว เช่น ภาษาพูด การบริโภค การเข้าสังคม การแต่งกาย ฯลฯ จนกลายเป็นวัฒนธรรมผสมผสานแยกไม่ออกกว่าเป็นวัฒนธรรมของชาติใด เหล่านี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อการทำลายวัฒนธรรมไทย

3. การปล่อยให้วัฒนธรรมถูกทอดทิ้ง วัฒนธรรมไทยบางประการถูกทอดทิ้ง ไม่ได้รับความสนใจโดยไม่มีใครได้ศึกษาให้รู้ถึงสาเหตุที่แน่ชัดจนเป็นเหตุให้วัฒนธรรมไทยส่วนหนึ่งได้หายสาบสูญไป ไม่ว่าจะเป็นด้านศิลปะ วรรณคดี ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ลายวัฒนธรรมดั้งเดิมอันดั้งเดิมของไทย

4. การไม่เกิดความซาบซึ้งในวัฒนธรรมไทย คนไทยเองไม่ได้สนใจวัฒนธรรม ด้วยเหตุผลหรือด้วยความรู้ย่อ่งเกิดความเข้าใจลึกซึ้งในวัฒนธรรม แต่กลับมองวัฒนธรรมในทัศนะของชาตินิยม คือต้องการจะรักษาถ่ายทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมด้วยความรู้สึกว่าเป็นของไทยเท่านั้น โดยไม่ได้พิจารณาถึงความเหมาะสมลึกซึ้ง ความประณีต ความงดงามของวัฒนธรรมนั้น แต่อย่างใดในที่สุดก็รักษาเอาไว้ไม่ได้เพราะไม่เห็นคุณค่าเฉพาะอย่างของวัฒนธรรมนั้น สิ่งนี้ก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ลายวัฒนธรรมของไทยอีกส่วนหนึ่ง

ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นวัฒนธรรมอันดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้สั่งสมถ่ายทอดเอาไว้ให้ก็ถูกทอดทิ้งลบลือนหายไป และถ้าหากไม่ได้รับการปลูกฝังเสริมสร้างด้วยวิธีการที่เหมาะสมให้แก่เยาวชน ความเป็นชาติก็เกิดขึ้นได้ยากในอนาคต (สัมพันธ์ ทองสมัคร, 2528 : 3-4)

ปัจจุบันนี้วัฒนธรรมไทยแต่ละด้านกำลังเสื่อมทรามลง พุทธศาสนาและศิลปกรรมต่างๆ อันเป็นเครื่องประดับใจให้เป็นจิตใจที่เจริญถูกต้องมาเป็นเวลานานไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้องให้เยาวชนได้เล่าเรียนศึกษาเพียงพอให้รู้รสของความดีงาม จึงสมควรที่จะให้เยาวชนไทยได้รับการศึกษาที่เน้นให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทยเพื่อส่งเสริมให้วัฒนธรรมไทยคงอยู่ต่อไป แผลก สนธิรักษ์ กล่าวว่า วัฒนธรรมของไทยในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปกรรม วรรณกรรมและคติธรรม ของไทยมีมาแต่โบราณล้วนเป็นของดี แต่กำลังจะเสื่อมสิ้นไป ควรช่วยกันฟื้นฟูขึ้นให้เจริญคู่กับความเจริญด้านอื่นๆ รากฐานทางศีลธรรมได้ถูกทำลายลงเสียแล้ว และยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น รากฐานของศีลธรรมมี 3 ประการคือ ศาสนา ระเบียบวินัย และความพอดี เครื่องหมายของความเสื่อมศีลธรรม คือ ความห่างเหินจากศาสนา ความย่อหย่อนทางระเบียบวินัย และความไม่พอดี (แผลก สนธิรักษ์, ม.ป.ป. : 38-67) ความเป็นไปในบ้านเมืองในปัจจุบันนี้ให้เห็นถึงลักษณะด้านเสื่อมของวัฒนธรรม คือ นิสัยทำลาย นิสัยหยาบหรือสุกเอาเผากิน

จากเหตุผลดังกล่าวมาแล้ว จะพบว่าคุณสมบัติของนักเรียนที่ควรจะมี อันเป็นคุณลักษณะทางด้านวัฒนธรรมไทย ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์แก่ตนเอง และสังคมไทยได้นั้น ยังไม่มีผู้ศึกษาวิจัยโดยตรง ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย ที่พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาในทศวรรษหน้าตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม เพราะเป็นประเด็นที่น่าสนใจ เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาโรงเรียน ให้นำความรู้ ความเข้าใจด้านวัฒนธรรมไทยไปอบรมสั่งสอนนักเรียน ให้เข้ากับยุคสมัยแห่งข่าวสารและเทคโนโลยี จึงได้ทำวิจัยด้านนี้เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารในระดับโรงเรียนทุกระดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ด้านจารีตประเพณี ด้านขนบประเพณี ด้านธรรมเนียมประเพณี และด้านการใช้ภาษาไทยของนักเรียนประถมศึกษาในทศวรรษหน้า

ขอบเขตของการวิจัย

ก. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ระเบียบวิธีวิจัยอนาคต (Futures Research) แบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ใช้กับงานวิจัยเรื่องการศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาในทศวรรษหน้า ด้านจารีตประเพณี ด้านขนบประเพณี ด้านธรรมเนียมประเพณี และด้านการใช้ภาษาไทย ตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม

ข. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยเลือกศึกษาทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม จำนวน 20 คน โดยกำหนดเกณฑ์ดังนี้

1. สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป
2. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทางวัฒนธรรมไทยด้านนั้น ๆ ไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือ
3. เป็นผู้ที่มีผลงานทางวิชาการและ/หรือการวิจัยอย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 5 ชิ้น เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ หรือ
4. เป็นผู้ที่มีตำแหน่งระดับผู้บริหารที่รับผิดชอบ หรือเคยมีตำแหน่งระดับผู้บริหารที่รับผิดชอบ หรือมีประสบการณ์โดยตรงในงานด้านวัฒนธรรมไทย

ค. การศึกษาเนื้อหา ผู้วิจัยจะศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์
ของนักเรียนประถมศึกษาในทศวรรษหน้าดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมทางด้านจารีตประเพณี
 - 1.1 เรื่องการตอบแทนบุญคุณผู้มีคุณ
 - 1.2 เรื่องการกล้ารับผิดกล้าเผชิญต่อความจริง
 - 1.3 เรื่องการรักษาความยุติธรรม
 - 1.4 เรื่องการมีแนวความคิดต่อสัมมาอาชีพ
 - 1.5 เรื่องการรักษาคำพูด
 - 1.6 เรื่องการเป็นคนมีเหตุผล
2. วัฒนธรรมทางด้านขนบประเพณี
 - 2.1 เรื่องการรู้จักใช้สิทธิ
 - 2.2 เรื่องการเคารพกฎหมาย
 - 2.3 เรื่องการรู้จักปฏิบัติหน้าที่
 - 2.4 เรื่องการมีระเบียบในการคิดและในการทำงาน
 - 2.5 เรื่องการมีวินัย
3. วัฒนธรรมทางด้านธรรมเนียมประเพณี
 - 3.1 เรื่องการรักษาจรรยา มารยาท
 - 3.2 เรื่องการทำความเคารพต่อบุคคลและสิ่งที่ควรเคารพตามกาลเทศะ
 - 3.3 เรื่องการวางตัว
 - 3.4 เรื่องการรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
4. วัฒนธรรมทางด้านการใช้ภาษาไทย
 - 4.1 เรื่องการฟัง
 - 4.2 เรื่องการพูด
 - 4.3 เรื่องการอ่าน
 - 4.4 เรื่องการเขียน

ง. สอบถามเฉพาะความคิดเห็นที่เป็นคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์
ด้านจารีตประเพณี ด้านขนบประเพณี ด้านธรรมเนียมประเพณี และด้านการใช้ภาษาไทยเท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทุกท่านมีความคิดเห็นที่เป็นอิสระ พิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ และแสดงทัศนะอย่างตรงไปตรงมา

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ทัศนะ หมายถึง ความคิดเห็นที่เป็นอิสระของผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทยจำนวน 20 ท่าน ซึ่งพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ และแสดงทัศนะอย่างตรงไปตรงมา

ทศวรรษหน้า หมายถึง ช่วงระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2537 ถึง 2547

วัฒนธรรมไทย หมายถึง ความคิด ความเชื่อ และการกระทำใดๆ ของนักเรียน ประถมศึกษาที่แสดงให้เห็นปรากฏออกมาในด้านจารีตประเพณี ด้านขนบประเพณี ด้านธรรมเนียม ประเพณี และด้านการใช้ภาษาไทย

วัฒนธรรมด้านจารีตประเพณี หมายถึง ประเพณีเกี่ยวกับศีลธรรมที่สังคมถือว่ามีค่าแก่ส่วนรวม ถ้าฝ่าฝืนถือว่าเป็นผิดเป็นชั่ว ได้แก่ การตอบแทนบุญคุณผู้มีคุณ การกล้ารับผิดกล้าเผชิญต่อความจริง การรักษาความยุติธรรม การมีแนวความคิดต่อสัมมาอาชีวะ การรักษาคำพูด และการเป็นคนมีเหตุผล

วัฒนธรรมด้านขนบประเพณี หมายถึง ประเพณีที่วางเป็นระเบียบแบบแผนข้อกำหนดไว้ เป็นลายลักษณ์อักษรหรือโดยรู้กันเอง เป็นที่ยอมรับในกลุ่มชนและถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ได้แก่ การรู้จักใช้สิทธิ การเคารพกฎหมาย การรู้จักปฏิบัติหน้าที่ การมีระเบียบในการคิดและในการทำงาน และการมีวินัย

วัฒนธรรมด้านธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดาสัมัญ แม้มีผู้ฝ่าฝืนหรือทำผิดก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ได้แก่ การรักษาจรรยา มารยาท การทำความเคารพต่อบุคคลและสิ่งที่ควรเคารพตามกาลเทศะ การวางตัว และการรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

วัฒนธรรมด้านการใช้ภาษาไทย หมายถึง การสื่อความหมายทั้งด้านการส่งสารและการรับสาร ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนภาษาไทย

ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม หมายถึง ผู้ที่สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรมไทยไม่ต่ำกว่า 5 ปี หรือมีผลงานทางวิชาการและหรือการวิจัยอย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 5 ชิ้น เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ หรือมีตำแหน่งระดับผู้บริหารที่รับผิดชอบ หรือเคยมีตำแหน่งที่รับผิดชอบ หรือมีประสบการณ์โดยตรงในงานด้านวัฒนธรรมไทย

ผู้เชี่ยวชาญด้านจารีตประเพณี หมายถึง ผู้ทรงความรู้ในศิลปวิทยา มีหน้าที่ส่งเสริมความรู้แก่เยาวชน ให้คำปรึกษา แนะนำ บรรยายเกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต เกี่ยวกับศีลธรรม เขียนเอกสาร บทความ ตำรา

ผู้เชี่ยวชาญด้านขนบประเพณี หมายถึง ผู้ทรงความรู้ในศิลปวิทยา มีหน้าที่ส่งเสริมความรู้แก่เยาวชน ให้คำปรึกษา แนะนำ บรรยายเกี่ยวกับระเบียบแบบแผนขั้นตอนการปฏิบัติของบุคคล เขียนเอกสาร บทความ ตำรา

ผู้เชี่ยวชาญด้านธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ผู้ทรงความรู้ในศิลปวิทยา มีหน้าที่ส่งเสริมความรู้แก่เยาวชน ให้คำปรึกษา แนะนำ บรรยายเกี่ยวกับระเบียบมารยาทที่ประพฤติปฏิบัติต่อกันเป็นสมบัติของผู้ดี เขียนเอกสาร บทความ ตำรา

ผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้ภาษาไทย หมายถึง ผู้ทรงความรู้ในศิลปวิทยา มีหน้าที่ส่งเสริมความรู้แก่เยาวชน ให้คำปรึกษา แนะนำ บรรยายเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ เขียนเอกสาร บทความ ตำรา

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะอันดีที่เป็นที่ต้องการของสังคม ด้านจารีตประเพณี ด้านขนบประเพณี ด้านธรรมเนียมประเพณีและด้านการใช้ภาษาไทยของนักเรียนประถมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2537-พ.ศ.2547) ตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม

นักเรียนประถมศึกษา หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. เป็นข้อมูล และแนวทางสำหรับผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาไทยในระดับประถมศึกษา จัดเนื้อหาของหลักสูตร ให้เอื้ออำนวยต่อการสร้างเสริมคุณลักษณะทางด้านวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาในทศวรรษหน้า
2. เป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการประถมศึกษา ได้ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนด้านวัฒนธรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย